

BZ-Vertrouwelijk

China - Buitenlandse politiek - Het Rijk van het Midden – "tianxia" in het Nieuwe Tijdperk van Xi Jinping

Van : PEK-PA
Verzonden op : 23 februari 2018 08:03
Land/regio : China
Thema : Buitenlandse politiek

10 2 g

Samenvatting

Leessuggestie: open de tekst in de bijlage. Hierin is een hele reeks hyperlinks opgenomen die in het bericht niet weergegeven kunnen worden.

- Dit verzamelbericht over het Chinese buitenlandbeleid in het “Nieuwe Tijdperk” van Xi Jinping is gebaseerd op openbare bronnen en verschillende seminars en gesprekken in Beijing. Met de inluiding van het Jaar van de Hond reflecteert deze post – voorbij de waan van de dag – op de trends en nieuwe ontwikkelingen in het buitenlandbeleid van China.
- China presenteert zich als leider én als voorbeeld voor de wereld (zie §1). Die koers was al ingezet onder Xi Jinping, maar is sinds het 19e Partijcongres veel nadrukkelijker. China ziet een “historische kans” om de wereldorde naar het eigen beeld te vormen. 10 2 a
- 10 2 a
- Tegenover een onvoorspelbare VS onder Trump wil China graag de mantel van stabiele grootmacht op zich nemen. Maar het heeft nog moeite om voorbij de eigen belangen te denken in bijdragen aan internationale vrede en veiligheid (§5). Aan de andere kant is juist het van oudsher heilige non-interventiebeginsel, vanwege de enorme groei van die Chinese belangen, aan slijtage onderhevig (§4).

Commentaar

- China is bezig aan een gestage opmars in de wereld. De aanname dat economische ontwikkeling in China ook zou leiden tot politieke liberalisering en de bijbehorende aansluiting bij de liberale wereldorde is vooralsnog *wishful thinking* gebleken. Onder Xi Jinping, zeker nu hij sinds het 19^e Partijcongres onaantastbaar lijkt, wordt de Partijstaat alleen maar zwaarder opgetuigd. En China mengt zich met dit model expliciet in de internationale ideeënstrijd. China heeft immers een *track record* van economisch succes en in de eigen lezing gaan alle Chinese burgers er alleen maar op vooruit. 10 2 a

- 10 2 a

10 2 a

- 10 2 a

- 10 2 a

- De hardhandige repressie van Oeigoeren en Kazachen in Xinjiang leidt af en toe al tot wrijving met buurlanden van China (en wellicht op termijn met meer islamitische landen?). In bredere zin lijkt de weerstand tegen de steeds grotere voetafdruk van China toe te nemen. 10 2 a

10 2 a

I

I

○

10 2 a

■

■

■

■

■

■

■

●

10 2 a

■

■

■

Bericht

1. Ronkende retoriek: het Chinese model als exportproduct

De afgelopen tijd is overduidelijk geworden dat Xi Jinping het credo van Deng Xiaoping, “hide our strength and bide our time, keep a low profile, and never claim leadership”, achter zich wil laten. Tijdens het 19^e Congres van de Chinese Communistische Partij (CCP) zijn de Chinese ambities in het “Nieuwe Tijdperk” van Xi Jinping zwart op wit vastgelegd.

In 2049, 100 jaar na oprichting van de Volksrepubliek, moet het volgende doel bereikt zijn: “China has become a global leader in terms of composite national strength and international influence.” Sinds het Partijcongres is daar nog een schepje bovenop gedaan. Een manifest in de gezaghebbende Partijspreekbuis *People’s Daily* wees op de “**historische kans**” die **China moest grijpen** om niet alleen wereldleiderschap te tonen, maar ook het eigen “socialisme met Chinese kenmerken” als model voor de wereld te gebruiken. Het “democratisch tekort” en de “nadelen van kapitalistisch-geleide politieke en economische systemen” zouden betekenen dat “de wereld China nodig heeft”. Dat zou weer “strategische ruimte” bieden waar China zijn voordeel mee kan doen.

In een grote toespraak in december jl. verwoordde Minister van Buitenlandse Zaken Wang Yi het als volgt: “Thus, China is emerging as the most positive factor in the evolution of the international system and the most dynamic force for improving global governance. The Chinese dream is increasingly linked with the dream of the world.”

Het **presidentschap van Trump** pakt uit als een godsgeschenk voor China. Het werkt als een katalysator op de ambities van Xi Jinping om gezien te worden als internationale leider, zonder er al te veel voor te hoeven doen. De terugtrekkende bewegingen die de VS onder Trump doet op gebied van klimaat, vrijhandel, VN/multilateralisme, zelfs het MOVP (door de erkenning van Jerusalem), staan China toe zich op al die terreinen als “the adult in the

room” te profileren. In de laatste jaarlijkse *Gallup*-peiling “Rating World Leaders” zakte de VS van 48% naar 30% in termen van wereldwijde goedkeuring van Amerikaans leiderschap, terwijl China constant bleef op 31%. Het Amerikaanse leiderschap werd afgekeurd door 43%; Chinees leiderschap door 30%.

Xi bouwt gestaag aan het **profiel van China als bepalende speler** in wat hij noemt “major country diplomacy”. Hij is op diplomatiek vlak actiever dan zijn voorgangers. Hij heeft in zijn eerste vijf jaar 58 landen bezocht. Bovendien wordt in China zelf de ene na de andere internationale (top)bijeenkomst georganiseerd. Alleen al in de laatste maanden van 2017 vonden de BRICS-top, de *World Internet Conference*, het *South-South Human Rights Forum* (met deelname van de Nederlandse Professor Tom Zwart), en de *World Political Parties Dialogue* in China plaats.

De laatste drie bijeenkomsten uit dat rijtje dienden vooral om Chinese ideeën te voorzien van **internationale legitimiteit**. De internetconferentie stond China toe een “groeiende internationale consensus” te claimen over de notie dat het internet fatsoenlijk gereguleerd moet worden om “schadelijke informatie” de pas af te snijden.

Het *South-South Human Rights Forum* was een poging om het **Chinese discours over mensenrechten gemeengoed te maken**. De verklaring van het Forum benadrukte het primaat van het recht op ontwikkeling: “The right to subsistence and the right to development are the primary basic human rights”. Burger- en politieke rechten worden slechts één keer genoemd, in de context dat deze niet onafhankelijk van economische, sociale en culturele rechten kunnen worden bevorderd. Daarnaast wordt de universaliteit en ondeelbaarheid van mensenrechten ondermijnd: “Each State should adhere to the principle of combining the universality and specificity of human rights and choose a human rights development path or guarantee model that suits its specific conditions.” Verder wordt naast individuele rechten ook ingegaan op collectieve rechten, wordt benadrukt dat rechten begrensd kunnen worden door de wet en door nationale overwegingen van soevereine staten, en wordt het “Chinese model” nadrukkelijk omhoog gehouden als model voor de rest van de wereld. Kortom, het Forum was onderdeel van een Chinese campagne om de ontwikkelingslanden te verenigen in verzet tegen de universele mensenrechten en de “westerse” focus op individuele burger- en politieke rechten.

Het *South-South Human Rights Forum* diende tevens, net als de *World Political Parties Dialogue*, als vehikel om Xi’s visie voor de wereld te pushen: een **“gemeenschap van gedeelde toekomst voor de mensheid”** (*community of shared future/common destiny for mankind*). De slotverklaring van de World Political Parties Dialogue claimde de handtekeningen van 300 internationale leiders (geen prominente westerse figuren, wel “kopstukken” zoals de vicevoorzitter van het Centraal Comité van de Russische Communistische Partij) onder strijdkreten als “We highly praise the great effort and major contributions made by the Chinese Communist Party with General Secretary Xi Jinping as its core leader to build a community of shared future for mankind and a peaceful and fine world.”

Het vage containerbegrip *shared future* duikt in steeds meer Chinese uitingen op, en wordt vaak samengenomen met Xi’s kritiek op “Koude-Oorlogmentaliteit” en “zero sum-denken”,

en bovendien met de kansen die zouden voortkomen uit het BRI. Chinese media melden triomfantelijk dat het *shared future*-concept al in diverse VN-resoluties is opgenomen. Onder meer in de VNVR-resolutie waarmee het mandaat van UNAMA in Afghanistan werd verlengd in maart 2017 – voor Nederland als penvoerder op dit dossier uitermate relevant.

China, zo gaat de retoriek, staat een nieuwe, harmonieuze vorm van internationale betrekkingen voor. Internationale betrekkingen met soevereiniteit en non-interventie als leidende beginselen. Eenieders soevereiniteit moet gerespecteerd worden en in geval van conflict moet het bilateraal opgelost worden. Waarbij het China zelf natuurlijk goed uitkomt dat het in bilaterale conflicten normaal gesproken de overhand heeft, zowel economisch als militair.

2. Ook de (on)zichtbare hand blijft onder Partijcontrole

China presenteert zich tegenwoordig graag als de **kampioen van globalisering en vrijhandel**. Xi Jinpings speech een jaar geleden bij het World Economic Forum raakte alle snaren die het Davos-publiek graag wilde horen. De Chinese media grijpen nu uitgebreid terug op Xi's speech van vorig jaar, en schrijven het thema van WEF 2018, *Creating a Shared Future in a Fractured World*, toe aan de invloed van Xi. Ook tijdens het Boao Forum (het "Chinese Davos") in april, waar MP Rutte aan zal deelnemen, wordt anti-protectionisme in de verf gezet als centraal thema.

Een paar dagen na Xi's toespraak in 2017 werd Trump geïnaugureerd.

¹⁰ Tijdens de APEC-top in november in Vietnam zei Xi: "Over the last few decades, economic globalization has contributed significantly to global growth. Indeed, it has become an irreversible historical trend." Trump hield het op "We are not going to let the United States be taken advantage of anymore. I am always going to put America first the same way that I expect all of you in this room to put your countries first."

^{10 2 a}

De politieke inmenging in buitenlandse ondernemingen wordt bovendien steeds pregnanter. Het nieuws dat China Partijsecretarissen met vergaande bevoegdheden zou installeren in alle buitenlandse ondernemingen sloeg in als een bom. En in januari werd een heksenjacht ontketend tegen bedrijven die het waagden Taiwan en Hongkong (en in sommige gevallen Tibet) als landen te noemen op hun websites. De bedrijven moesten publiekelijk door het stof want hiermee waren "de gevoelens van de Chinese bevolking

gekwetst” - een standaardzinnetje van de staatsmedia. Op Chinese sociale media werd opgeroepen tot boycotts.

10 2 a

10 2 a

3. Multilateralisme met Chinese karakteristieken

Nu de Amerikaanse steun voor de VN afbrokkelt, beweert China ook luidkeels **voorvechter van het multilaterale stelsel** te zijn. En China heeft wel argumenten om die stelling te onderbouwen: vooral de blijvende steun aan het Klimaatakkoord van Parijs en de toenemende bijdragen aan de VN-vredesoperaties. Maar in de eigen regio laat China zien dat het weinig op heeft met multilaterale regels. China treedt steeds assertiever op om de landsgrenzen te bewaken of zelfs op te rekken.

10 2 a

Afgelopen zomer kwam het aan de Chinese zuidgrens al tot schermutselingen met het leger van **India**. In de strategische Doklam-regio, Bhutanees grondgebied maar betwist door China, was China begonnen met de aanleg van een weg. De Indiase strijdkrachten grepen in, ogenschijnlijk namens Bhutan. De BRICS-top in Xiamen in september dwong de partijen tot een vergelijk te komen. India trok zich terug en de aanleg van de weg werd gestaakt. Hoewel India erop rekende dat ook China zich zou terugtrekken steken de laatste tijd verhalen de kop op dat er nog steeds Chinese troepen aanwezig zijn. Wang Yi impliceerde dit ook in zijn Oudejaarstoespraak: “We handled the Indian border troops' trespass into China's Dong Lang area in our national interest, on just grounds and with restraint. Through diplomatic means, we engaged with the Indian side and it withdrew its equipment and

personeel." 10 2 a

Hoewel zowel Japan als China aangeven de bilaterale betrekkingen te willen verbeteren, flakkert ook het sluimerende conflict in de Oost-Chinese Zee de afgelopen tijd weer op. Chinese activiteiten nemen toe rond de door China geclaimde en door Japan bestuurd Senkaku (JP)/Diaoyu (CN)-eilanden, in het bijzonder met bewapende schepen. Rond de jaarwisseling voer China met een fregat van de kustwacht en met een marine-onderzeeër door de wateren rond de eilandengroep.

10 2 a

10 2 a

De *Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea*, die de opmaat moet vormen voor de door China gewenste *Code of Conduct*, schrijft bilaterale consultaties voor om grensgeschillen op te lossen. Hiermee worden de VS en gevestigde multilaterale instituties zoals het Hof van Arbitrage en het UNCLOS-verdrag buitenspel gezet. En zolang het de ASEAN-landen aan prikkels, moed of politieke wil ontbreekt gezamenlijk een vuist te maken, zal China in alle bilaterale consultaties aan het langste eind trekken. 10 2 a

De bouw en militarisering van eilanden in de Zuid-Chinese Zee gaat in hoog tempo door. Vooral in het begin van Trumps termijn leek de VS sterk afgeleid door de Koreaanse crisis en de Chinese rol daarin. Hoe dan ook veranderen de Amerikaanse Freedom of Navigation Operations (FONOPs) weinig aan de nieuwe realiteit op de (nieuwe) grond. Sterker nog, de FONOPs worden door China gebruikt om de opbouw van militaire capaciteiten in de Zuid-Chinese Zee te rechtvaardigen. Ook wordt de constructie van kunstmatige eilanden versneld, in weerwil van eerdere toezeggingen aan de ASEAN-landen. Aldus Song Zhongping, militaire deskundige en TV-commentator: "The US can do nothing to stop us."

10 2 a

10 2 a

Het **Lancang-Mekong River Initiative** is een nieuwe aanwinst in dit rijtje van door China geleide regionale verbanden. China heeft veel te winnen bij exploitatie van de Lancang-rijksdommen ("Lancang" is de naam voor het Chinese deel van de Mekong), en heeft daarbij alleen de *goodwill* te verliezen van de staten die stroomafwaarts liggen. De indamming van de Lancang ten behoeve van irrigatiewater en energiewinning neemt hand over hand toe. Daarmee zijn de fundamenteen gelegd voor een gelijksoortig conflict als tussen Ethiopië en de landen stroomafwaarts van de Nijl. China lijkt dat terdege te beseffen. Maar de al bestaande *Mekong River Commission* is mogelijk naar Chinese smaak te veel gebaseerd op verdragsverplichtingen. Het nieuwe *Lancang-Mekong River Initiative* past bij de voorkeur van China voor formats waarin het zelf de agenda kan bepalen. Via dit platform tracht China dan ook de onvrede van de *downstream*-staten te kanaliseren.

4. Heeft de non-interventiedoctrine haar beste tijd gehad?

China aarzelt dus niet hard in te grijpen als de eigen soevereine belangen direct geraakt worden. In situaties buiten de directe regio had China in het verleden weinig keiharde belangen. In die zin kon China het zich makkelijk veroorloven non-interventie te prediken. Sterker nog: **non-interference**, het geheel onthouden van bemoeienis met besluitvorming in andere landen. Met de toename van Chinese investeringen wereldwijd, ook in het kader van *Belt and Road*, wordt het steeds moeilijker voor China om dit stokpaardje te blijven berijden.

Behalve het beschermen van Chinees kapitaal wordt ook het **beschermen van Chinese staatsburgers** een steeds belangrijker overweging. De aandacht van het Chinese publiek voor dit thema is groot sinds er in 2004 14 Chinese arbeiders omkwamen bij aanslagen in Pakistan en Afghanistan. China heeft ongeveer 5,5 miljoen staatsburgers die overzees verblijven. Hoewel die cijfers in relatieve zin meevallen, zitten er betrekkelijk veel Chinezen in instabiele landen, zoals de DRC en Pakistan. De gevallen van consulaire bijstand nemen razendsnel toe, van 37.000 in 2012 tot 69.000 in 2014 (de meest recente cijfers). Chinezen zijn steeds vaker expliciet doelwit van islamistisch terrorisme. IS heeft China/Chinezen al vanaf zijn inceptie als doelwit aangemerkt vanwege de repressie van Oeigoerse moslims in Xinjiang.

Pakistan is ook nu nog een goede illustratie van het belang dat China hecht aan de bescherming van staatsburgers in het buitenland. De *China-Pakistan Economic Corridor* (CPEC) is het vlaggenschip van het BRI. De CPEC-projecten omvatten een verwachte waarde van \$ 57 miljard, grotendeels gefinancierd uit Chinese leningen aan Pakistan. Er zijn al bijna 15.000 Chinese arbeiders die in Pakistan aan de CPEC werken. China voert naar verluid

directe gesprekken met militante separatisten in Balochistan om instabiliteit te voorkomen. Pakistan heeft in overleg met China tienduizenden soldaten ingezet om deze Chinezen te beschermen. 500 Chinese veiligheidsexperts zijn ingezet om hen te trainen. In december gaf de Chinese ambassade in Pakistan een ongebruikelijke publieke waarschuwing af over "imminente terroristische aanslagen op Chinese doelwitten". En nog voor de jaarwisseling werd Chinese ingenieur Liu Pingzhi ontvoerd – er is nog niets van hem vernomen.

Zimbabwe is een andere interessante casus waar het non-interventiebeginsel op de proef is gesteld. Hier ging het meer om Chinese investeringen dan om staatsburgers. Na de staatsgreep in Zimbabwe, georkestreerd door de nieuwe president Mnangagwa, gingen er hardnekkige geruchten rond over een Chinese rol in deze ontwikkeling. Uiteraard werden deze geruchten stellig ontkend door de Chinese autoriteiten. Maar volgens Reuters reisden zowel Mnangagwa als zijn trouwe generaal Chiwenga (beiden werden ook opgeleid in China) kort vóór de staatsgreep naar China. Mnangagwa ontvluchtte Zimbabwe nadat Mugabe hem had ontslagen, en in China was hij vermoedelijk al bezig met het plannen van de staatsgreep. Volgens Reuters besprak Chiwenga zelfs de te gebruiken tactieken tijdens de staatsgreep met Chinese Minister van Defensie Chang Wanquan. Mogelijk vroeg Mnangagwa om snelle steun voor zijn plannen als leider *in spe*.

Hoewel China normaal gesproken erg voorzichtig is als het gaat om *regime change* (het steunde in 2011 bijv. Khadafi tot het bittere einde) liet het Mugabe na de staatsgreep (maar nog ruim vóór officiële zijn aftreden) vallen als een baksteen. Prompt verschenen er in de Chinese media artikelen die Mugabe en vooral zijn vrouw Grace door het slijk haalden, en hen de schuld gaven voor “enorme verliezen” voor Chinese investeringen. Koud een week na zijn inauguratie als president tekende Mnangagwa met China de (al eerder geplande) overeenkomsten voor een lening (\$ 153 mln) voor renovatie van het vliegveld en een gift (\$ 60 mln) voor een nieuw parlamentsgebouw en een datacentrum.

De beveiliging van alle Chinese investeringen en staatsburgers wordt steeds complexer, en vergt steeds meer mankracht. Op de lokale autoriteiten kan niet altijd gerekend worden. Onverwachte crises zullen het Chinese **non-interventiebeginsel steeds vaker op de proef stellen**. Het zal de komende jaren interessant zijn om te zien in hoeverre China zich inderdaad verlaat op lokale autoriteiten; of het in toenemende mate semi-private beveiligingsbedrijven gaat inzetten; en of het leger en de People's Armed Police Forces gebruik zullen maken van de mogelijkheid (in het leven geroepen door de Contraterrorisme-wet uit 2015) in het buitenland CT-missies te ondernemen.

De modernisering van het Volksbevrijdingsleger kan ook in dit licht worden gezien. De planning van de Partij is dat in 2020 de “militaire hervorming” wordt afgerond; in 2035 de modernisering van het materieel; en dat dit in 2050 uitmondt in een “krijgsmacht van wereldklasse”. In de tussentijd wordt het nucleair arsenaal in hoog tempo gemoderniseerd. Het grootste amfibievliegtuig ter wereld werd recent getest door China. De artillerie krijgt een groter bereik. De marine moet een *blue water navy* worden, met de mogelijkheid wereldwijd te opereren. Er is inmiddels geoefend in de Baltische zee samen met Rusland. China beschikt over een vliegdekschip; twee volgende schepen zijn in aanbouw. De steeds grotere deelname van Chinese troepen aan VN-vredesmissies is goed voor de reputatie van China én traint het leger in gevechtsgereedheid. De eerste overzeese militaire basis, in

Djibouti, is een feit. Hoewel de overheid het steevast ontkent zijn er hardnekkige geruchten over plannen voor meer bases: de eerste zou mogelijk in Pakistan worden aangelegd.

5. Van stockholder naar stakeholder?

Tijdens het *China-EU Peace and Security Forum* in december vroeg François Godement van ECFR zich af of en wanneer China zich zou ontwikkelen van *stockholder* tot *stakeholder*. Dat wil zeggen: zou China ook gaan proberen een positieve rol te spelen in internationale kwesties waar het zelf geen (groot) direct belang bij heeft?

Het antwoord van het Chinese leiderschap zou een volmondig “ja” zijn. China cultiveert de afgelopen tijd zorgvuldig een imago van verantwoordelijk *stakeholder*. Bijvoorbeeld door de groeiende Chinese bijdrage aan de **VN-vredesarchitectuur** te benadrukken. En daar zit wat in: hoewel de Chinese betrokkenheid in Zuid-Soedan nog kan worden toegeschreven aan de aanzienlijke oliebelangen (het UNMISS-mandaat bevat een expliciete opdracht tot bescherming van oliewerkers), zijn de belangen in Mali minder aanzienlijk. Ook de optuiging van een 8000 manschappen tellend contingent dat snel inzetbaar is voor vredesoperaties is indrukwekkend. Tegelijkertijd zijn China's bijdragen aan vredesmissies lucratief gezien de royale vergoedingen die de VN toekent aan troepenleverende landen.

Sinds het 19^e Partijcongres draait de propagandamachine van de CCP op volle toeren om de doorslaggevende rol van China in specifieke **hotspot issues** te belichten. Minister Wang klopte zich eind december op de borst over de positieve rol die China speelde in met name DPRK, het MOVP, de AfPak-regio en Myanmar **10 2 g**

Maar hoewel hieruit inderdaad een grotere Chinese bereidheid dan vroeger spreekt om zich in te zetten voor het oplossen van internationale conflicten, (1) is het moeilijk vol te houden dat China hier veel verder denkt dan het eigen belang, en (2) is de benadering van China tot nu toe weinig effectief.

In alle vier voornoemde gevallen zijn de Chinese belangen duidelijk. In het geval van het MOVP nog het minst: het voornaamste belang van China in die context is dat regionale stabiliteit een vruchtbaarder bodem levert voor BRI-projecten. Maar er is dan ook een **duidelijk verband tussen de omvang van de belangen en de Chinese inzet**. De Chinese bijdrage aan het MOVP waarmee Wang Yi te koop liep was het zogenaamde *Symposium of Palestinian and Israeli Peace Personages* (Beijing, 21-22 december jl.). Beide kanten werden op tamelijk laag niveau vertegenwoordigd en de uitkomsten waren niet noemenswaardig. China leek hier vooral een profileringskans te ruiken vanwege Trumps erkenning van Jerusalem als hoofdstad van Israël.

Ook in **Myanmar** is het onderscheid op basis van belangen duidelijk te maken. Bij het gewapende conflict in Noord-Myanmar speelt China een actieve bemiddelingsrol. Dat conflict heeft dan ook duidelijke spillover-risico's voor China. Er wordt regelmatig gevochten aan de grens met China, af en toe stromen er vluchtelingen Yunnan binnen, en de etnische minderheden in Yunnan zouden nog eens onzalige nationalistische ideeën kunnen opdoen van hun Birmese tegenhangers. In Rakhine zijn de Chinese belangen minder direct: de

onlusten komen tot nu toe niet in de buurt van de Chinese investeringen (voornamelijk in havenplaats Kyaukpyu). De Chinese beweringen over “bemiddeling” komen neer op een vaag driepuntenplan en enige mate van druk op Myanmar en Bangladesh om tot een repatriëringsovereenkomst te komen. Raadpleging van de Rohingya zelf kwam niet in het Chinese plan voor.

De Chinese aanpak van conflictbeslechting laat nog zeer te wensen over. Ten eerste wreekt zich hier het **non-interventiebeginsel**: sommige conflicten vereisen nu eenmaal flink wat meer *arm-twisting* dan waartoe China (in elk geval publiekelijk) bereid is. Ten tweede leunt China nog steeds veel te zwaar op **ontwikkeling als panacee** voor alle kwalen. De CCP heeft binnenlands veel succes gehad met economische ontwikkeling als dempende factor op maatschappelijke onvrede. Ontwikkeling wordt door de Partij min of meer gelijkgesteld aan mensenrechten, en wordt zodoende ook als oplossing gezien voor de onrust in Xinjiang. Maar daarmee miskent China het feit dat ontwikkeling lang niet altijd ten goede komt aan alle groepen. En dat ontwikkeling dus ook ongelijkheid en onvrede kan vergroten. En dat er hoe dan ook politieke grieven kunnen zijn, veroorzaakt door discriminatie, uitsluiting of zelfs vervolging, die niet zomaar weggenomen kunnen worden door economische groei. Dat geldt voor de Oeigoeren in Xinjiang net zo goed als voor de Rohingya in Myanmar en de Palestijnen in Israël/bezette gebieden.

Een écht verantwoordelijke stakeholder is China dus nog niet. Maar de grotere bereidheid van China om zich in elk geval te bemoeien met bepaalde conflicten biedt wel kansen. Voor zover China een gedetailleerd standpunt heeft over het MOVP, is dat redelijk in lijn met de benadering van NL en EU. En het Chinese ontwikkelingsdiscours biedt op sommige plekken wel mogelijkheden die ook in het belang van NL/EU kunnen zijn, bijv. een gezamenlijke bestrijding van opiumteelt in Afghanistan ten gunste van minder schimmige sectoren.

10 2 a

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

De National Endowment for Democracy (NED) beschreef in een recent rapport hoe China (en Rusland) wereldwijd *sharp power* inzet om het beeld over China in positieve zin te kleuren. Met instrumenten die variëren van een agressieve vorm van publieksdiplomatie tot keiharde ondermijningsoperaties van de inlichtingendiensten. De NED wijst er terecht op dat ook op dit vlak het speelveld niet gelijk is tussen China en bijvoorbeeld Nederland. Met *sharp power* kan China misbruik maken van de openheid en transparantie van onze democratie, terwijl het zelf steeds hogere barrières opwerpt – op internet, in het onderwijs, in de media – tegen buitenlandse invloeden.

Een selectie van recente voorbeelden die de Chinese *sharp power* illustreren:

- In Australië moest een politicus aftreden na een schandaal over zijn banden met een Chinese donor. Hij zou onder meer Chinese spreekpunten over de Zuid-Chinese Zee hebben herhaald nadat de donor dreigde een bijdrage van AUS\$ 400.000 aan de Labourpartij in te trekken. Dezelfde politicus nam ook persoonlijke betalingen aan van Chinese zakenlui.
- In Nieuw-Zeeland bleek een prominente parlementariër van de regeringspartij opgeleid door de Chinese militaire inlichtingendienst. Hij diende onder meer in de parlementaire commissie voor buitenlandse zaken en defensie, en heeft schijnbaar nog steeds een belangrijke stem in de ontwikkeling van het Nieuw-Zeelandse Chinabeleid.
- Uit Noorwegen, Duitsland, en Zwitserland kwamen berichten over Chinese inlichtingendiensten die via sociale media trachtten informanten te *groomen* om zo te “infiltreren in parlementen en ministeries”.
- In Washington werden drie medewerkers van publieke zender Voice of America abrupt geschorst en ontslagen toen zij een interview met de voortvluchtige Chinese miljardair Guo Wengui live-streamden. Het interview, waarin Guo verschillende Chinese leiders beschuldigde van corruptie, werd voortijdig afgebroken. Druk van de Chinese overheid werd door de zender ontkend.
- In Canada luidde Amnesty de noodklok over de systematische intimidatie van Chinese Canadezen die behoren tot de Falun Gong, die Tibetaans of Oeigoers zijn, of die dissidente meningen verkondigen.

- Chinese autoriteiten hebben de kennelijke overtuiging dat mensen met (Han-)Chinese wortels een bepaalde verantwoordelijkheid houden jegens het moederland – ook als ze geen Chinese nationaliteit meer hebben. De Chinese gemeenschap in Australië werd bijvoorbeeld op het hart gedrukt de “juiste houding” aan te nemen als het ging om China’s belangen in de Zuid-Chinese Zee. Een forum dat hierover in 2016 in Sydney werd georganiseerd was bedoeld “to bring together forces which could protect the core interests of the Chinese nation”.
- De druk op de diaspora is helaas niet beperkt tot Canada en Australië. De laatste tijd lijken vooral **Oeigoeren** buiten China het zwaar te hebben. Het liefst wil de Chinese overheid Oeigoerse emigranten terug binnen de landsgrenzen krijgen zodat ze beter gecontroleerd kunnen worden. Sinds vorige zomer zijn in Egypte ruim 200 Oeigoeren gearresteerd onder druk van China; 20 daarvan zijn nog steeds vermist en zijn vermoedelijk gedeporteerd naar Xinjiang. Twee Oeigoeren die gehoor gaven aan een oproep tot vrijwillige terugkeer naar Xinjiang voor “registratie” werden bij aankomst onmiddellijk gearresteerd; zij overleden in politiehechtenis. Veel Oeigoeren durven dan ook niet meer terug naar Xinjiang te reizen, en zelfs contact met familieleden in China is gevaarlijk: “under an opaque system that treats practically all Uighurs as potential terror suspects, Uighurs who contact family abroad risk questioning or detention”. Van de in de VS verblijvende Oeigoerse activiste Rebiya Kadeer werden dertig familieleden in Xinjiang gearresteerd in een ogenschijnlijke poging haar het zwijgen op te leggen. Kadeer, een voormalige politieke gevangene, is de voorzitter van het World Uyghur Congress. Hoewel intimidatie van Oeigoeren in het buitenland niet nieuw is (Zweden zette in 2009 al een Chinese diplomaat uit die zich hiermee inliet) zijn de incidenten steeds ernstiger en steeds wijder verbreid.
- De arrestatie van de **Hongkongse boekverkoper** met Zweedse nationaliteit Gui Minhai past ook in het plaatje dat China graag een ijzeren greep houdt op de diaspora. Chinese autoriteiten ontvoerden hem eind 2015 uit Thailand en berechtten hem in China na een gedwongen bekentenis. Hoewel Gui afstand had gedaan van zijn Chinese nationaliteit, wordt elke bemoeienis van de Zweedse regering door China nog steeds ruw afgewimpeld. Gui werd in oktober vrijgelaten uit detentie maar zat nog onder een vorm van huisarrest in vasteland-China. Toen twee Zweedse diplomaten hem op 17 januari in de trein naar Beijing begeleidden voor een medisch onderzoek (hij vertoonde symptomen van ALS) werd hij onder de ogen van de diplomaten opnieuw gearresteerd en de trein uit gesleurd door tien agenten in burger. In de persbriefing van het Chinese BZ werd gesuggereerd dat de Zweden fout zaten: “Any foreigner in China, including the personnel of foreign embassies and consulates, cannot violate international and Chinese law”.
- Volgens Gerry Groot van de University of Adelaide cultiveert het UFWD sympathie voor het beleid van de Partij onder gemeenschappen die in andere landen verblijven of dat van plan zijn. **Chinese studenten in het buitenland** hebben de onverdeelde aandacht van het UFWD. Vorig jaar waren er in Australië vier gevallen waarin universitaire docenten zich publiekelijk moesten verontschuldigen over “respectloze opmerkingen”. Dit gebeurde steeds omdat Chinese studenten de docenten lastigvielen, klaagden bij het universiteitsbestuur, en zelfs online hetzes ontketenden. De studenten eisten de Australische vrijheid van meningsuiting op om

hun kritiek te uiten – op een in China ondenkbare manier – maar ontzegden die vrijheid aan hun docenten. 10 2 g

- Buitenlandse uitgevers Cambridge University Press (CUP) en Springer Nature moesten wetenschappelijke artikelen over gevoelige onderwerpen zoals Tiananmen van hun Chinese sites verwijderen. Bij CUP werd deze censuur na een storm van kritiek teruggedraaid, bij Springer niet.
- De Confuciusinstituten zijn voor China een voet tussen de deur van de westerse academische wereld. Deze instituten, wereldwijd ruim 500, zijn een “important part of China’s overseas propaganda setup”. In de VS – ruim 100 instituten - is inmiddels aardig gedocumenteerd hoe de Confuciusinstituten het curriculum en het academische debat op al die plekken bijsturen om kritiek op China te voorkomen en een positief discours over China te *pushen*. De instituten brengen een flinke zak geld mee, en veel westerse universiteiten kunnen dat geld goed gebruiken. Een soortgelijke ontwikkeling vindt plaats in het voortgezet onderwijs. De Chinese overheid biedt de hapklare pakketten van de Confucius Classrooms aan middelbare scholen aan, inclusief docenttraining. Zo wordt het betrekkelijk eenvoudig en goedkoop om Chinese les aan scholieren te bieden. Maar de inhoud van het lespakket is uiteraard gekalibreerd om een positief beeld van China neer te zetten en alle kritische discussie de pas af te snijden. In totaal bedienen de Instituten en Classrooms al meer dan 9 miljoen studenten wereldwijd.

10 2 g